

СУЧАСНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Чентуков Ю.І., д.е.н., проф., заступник генерального директора з персоналу ПАТ «ММК ім.Ілліча»
Булатова О.В., к.е.н., проф., проректор з наукової роботи Маріупольського державного університету¹

Найбільш знаковим процесом кінця ХХ – початку ХХІ століття стала глобалізація, в умовах якої не тільки збільшуються обсяги міжнародної діяльності і створюються нові форми міжнародних політичних, економічних, соціокультурних відносин, а й розвиваються такі просторові зрушення, що призводять до появи якісно нових ознак розвитку світового господарства. Пов'язано це з посиленням процесів регіоналізації, які набувають глобальних ознак.

Сучасною наукою сформовано теоретико-методологічні засади розвитку глобальної інтеграції, формування світового економічного простору тощо (наукові дослідження Р. Арон, Ж.Атталі, Б.Баді, З.Баумана, У.Бек, Д.Белла, І.Валлерстайна, Е.Гіденса, Дж.Гелбрейта, П. Дікена, М.Кастельса, Т.Левітта, К.Омас, Дж.Пєрратона, Я.Пітерса, А.Портеса, Р.Робертсона, Л.Склера, Дж.Сороса, Дж.Стигліца, П.Тейлора, Е.Тоффлера, Ф.Фукуями, С.Хантінгтона, Д.Хелда, С.Хоффмана та ін.). Дослідженню проблем розвитку регіональної інтеграції, регіону як цілісної системи, присвячено праці П.Агшїон, М.Алле, Б.Баласса, Е.Болдвіна, Дж.Бхагваті, У.Ваннопа, Е.Венайблза, М.Гюнарсона, М.Джинніса, У.Ізарда, М.Кітінга, П.Кругмана, Р.Купера, Е.Мансфілда, К.Маркусена, А.Маршала, Д.Мітрані, Ж.Монне, Ф.Содербаума, М.Сторпера, Я.Тінбергена, А.Хааса, Б.Хеттне, М.Шиффа. Вагомий внесок в розвиток концептуальних підходів щодо дослідження зазначених проблем пов'язаний з науковими працями українських учених, в яких інтеграційні процеси досліджуються як на глобальному рівні (Е.Азроянц, О. Білорус, А. Гальчинський, В. Гєсць, Н. Гражевська, А. Ельянов, В. Загашвілі, В. Іноземцев, Е. Кочетов, В. Кувалдін, Д. Лук'яненко, А. Мазаракі, М. Максимова, В. Медведєв, О. Неклєсса, Т. Орєхова, І. Осадча, В. Пантін, Ю. Пахомов, А. Поручник, Є. Савєльєв, А. Старостіна, М. Чєшков, Ю. Павленко, Ю. Пахомов, А. Поручник, А. Філіпенко, Г. Черніченко, Ю. Яковец), так і на регіональному (Ю. Борко, В. Будкін, О. Буторіна, І. Гладій, О. Гранберг, М. Дєлягін, М. Долішній, Л. Зєвін, Ю. Макогон, Н. Мікула, Ю. Орловська, В. Слїденко, А. Спартак, В. Чужиков, В. Шемятенков, Г. Широков, Ю. Шишков, І.Школа). Глобальні трансформації та динамічні зміни, що відбуваються в сучасних умовах актуалізують дослідження об'єктивних процесів інтеграції, що відбуваються на різних рівнях, і які впливають на визначення інтеграційної стратегії розвитку країн світової економіки, суб'єктів господарювання тощо.

Еволюція продуктивних сил неминує призводить до взаємопроникнення і зближення економік різних країн в масштабах світового господарства через встановлення сталих зв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин, в результаті чого відтворювальний процес, який відбувається в рамках окремої країни, стає невід'ємною складовою цього процесу, який відбувається вже на глобальному рівні. А від так, на об'єктивній основі еволюції міжнародного поділу праці ґрунтується й світовий інтегруючий розвиток [6]. Формування стійких виробничо-економічних зв'язків між окремими країнами на основі міжнародного розподілу праці відображають процеси інтернаціоналізації. За своєю суттю інтернаціоналізація означає процес переплетення і об'єднання економік різних країн, корпорацій, компаній, який виявляється у створенні окремими економічними агентами зарубіжних господарських суб'єктів, розширенні їх діяльності на міжнародному рівні та у розвитку наднаціональних форм зв'язків на міждержавному рівні. Міжнародна економічна інтеграція є вищою формою інтернаціоналізації господарського життя. Розвиток продуктивних сил різних країн неминує приводить до необхідності встановлення міжнародних зв'язків, взаємопроникнення економік, пошуку колективних форм забезпечення економічних інтересів держав, що, нарешті, і стало поштовхом до формування та розвитку економічної регіоналізації світового господарства, починаючи з другої половини ХХ століття [10, с.3].

В масштабі планети інтернаціоналізація виступає як глобальна інтеграція, в масштабі регіону – як регіональна інтеграція [3, с.45], таким чином глобалізація не відміняє регіоналізацію, а й сприяє появі нових форм і способів інтеграції країн, які знаходяться на різних ступнях суспільно-економічної зрілості [11, с.4]. В свою чергу, регіональна інтеграція є частиною загальносвітового процесу, що охоплює різні країни, незалежно від ступеню їх розвитку [8, с.20]. Глобалізація органічно пов'язана з регіоналізацією, оскільки саме через створення регіональних інтеграційних об'єднань досягається відповідний ефект масштабу, а від так, регіоналізація є своєрідним етапом глобалізації, звідси, можна визначити, що в сучасних умовах розвитку міжнародного розподілу праці в рамках об'єднувальної (інтеграційної) тенденції відбувається: глобальна інтеграція (всесвітня економічна інтеграція), яка ґрунтується на процесах транснаціоналізації і виступає у формі глобалізації; і регіональна інтеграція, яка пов'язана з міждержавною взаємодією і ґрунтується на територіальній системі розміщення продуктивних сил і формуванні відповідних міждержавних територіально-виробничих комплексів.

Сьогодні майже всі члени СОТ є членами щонайменше однієї регіональної угоди (за виключенням Монголії). В світовому господарстві спостерігається одночасна участь країн світу в декількох регіональних торговельних угодах, які накладаються один на одне, не тільки створюючи комплексний і складний механізм взаємодії, а й посилюючи конкуренцію серед декількох торговельних режимів. В середньому на кожну країну-члена СОТ припадає 12 преференційних торговельних угод (для порівняння – на початку 1990х років країна-член СОТ приймала участь в середньому в двох регіональних угодах) [12, с.55]. Станом на початок 2011 року ГАТТ/СОТ було нотифіковано 453 регіональні торговельно-економічні угоди, з яких 288 є активно функціонуючими.

Моніторинг регіональних торговельних угод, статистичний огляд та, відповідно, й їх ускладнюється декількома обставинами. Регіональні торговельні угоди охоплюють товари та послуги, однак статистична база, яку формує СОТ, окремо враховує торговельні угоди, що стосуються товарів, та торговельні угоди, які охоплюють торгівлю послугами. Від так, загальна кількість регіональних торговельних угод суттєво завищеною. База даних також враховує приєднання до вже існуючої угоди як окрему нову регіональну угоду. Крім того, важливим аспектом є також й те, що не всі регіональні угоди нотифікуються в СОТ (в першу чергу це стосується інтеграційних угод, які укладаються країнами, що розвиваються), при тому що вони є активно діючими. Крім того, якщо країни, що укладають регіональну торговельну угоду, не є членами СОТ, то подібна угода взагалі не враховується в світовій статистиці, тому можна вважати, що кількість укладених регіональних торговельних угод в світі є значно більшою, ніж офіційно заявленою СОТ.

Регіональні торговельні угоди стали знаковою особливістю сучасної багатосторонньої торговельної системи, оскільки вони спрямовані на практичне втілення дій урядів країн у вигляді формування особливого міждержавного простору, в рамках яких встановлюється лібералізація торгівлі та спрощення її процедур торгівлі через створення конкретних форм регіональної інтеграції – зон вільної торгівлі та митних союзів. Поряд з кількісними змінами спостерігаються й якісні зрушення у характері домовленостей щодо регіональної інтеграції [8, с.17-21]:

в-першу чергу це стосується переходу до відкритої моделі регіональної інтеграції, розвиток якої спрямовано на стимулювання міжнародної торгівлі, а не на встановлення контролю над торговельно-економічною співпрацею (як це було притаманно ендогенній концепції розвитку регіонів відповідно до концепції старого регіоналізму);

по-друге, в регіональних торговельних угодах поряд зі зниженням тарифів і квот визначається й механізм зниження інших бар'єрів, що сприятиме розвитку глибокої інтеграції країн, досягнення якої потребує широкомасштабних політичних заходів (як це було зроблено в Європейському Союзі), що виходять за межі традиційної торговельної політики;

по-третє, в світогосподарській практиці активізувалася поява торговельних блоків, що поєднують країни з різним рівнем соціально-економічного розвитку і доходу, але які виступають як рівноправні партнери в рамках укладених регіональних торговельних угод типу «Північ-Південь» (початок цього процесу пов'язано з укладанням угоди про створення Північноамериканської зони вільної

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

торгівлі);

по-четверте, зростає кількість регіональних торговельних угод, які укладаються між віддаленими країнами, розвиток співробітництва між якими ґрунтується на принципах стратегічного партнерства, яке не обов'язково пов'язане з фактором географічної близькості та спільності кордонів.

Перехресна участь країн у декількох регіональних торговельних угодах створила умови розвитку принципово нового явища в світовому господарстві – континентального та трансконтинентального напрямів розвитку міжнародної регіональної інтеграції. Емпіричні дані вказують, що ця тенденція посилюється. На початок 2011-го року лише третину регіональних торговельних угод (146 угод) було укладено в межах певного регіону, тобто 2/3 всіх інших угод фактично було спрямовано на розвиток континентальних та трансконтинентальних зв'язків, що розвиваються на інтеграційній основі, переважно, у вигляді формування зон вільної торгівлі. Обрання саме цієї форми регіональної інтеграції і цілком логічним з огляду на те, що їх створення потребує меншої координації зовнішньоекономічної політики, оскільки зберігається власний механізм митного регулювання по відношенню до третіх країн, крім того їх створення не залежить безпосередньо від територіального розташування країн-партнерів, що і стає основою розвитку трансконтинентальної торговельної співпраці.

Розвиток континентальної та трансконтинентальної інтеграції виступає як реальний механізм формування багатополярного світу в глобальному просторі, при чому, з одного боку, відбувається розповсюдження загально світових ідей і принципів розвитку господарства, а з іншого боку, посилюється тенденція розвитку особливостей форм соціально-економічного розвитку регіонів світу, збереження культурних особливостей в рамках міждержавного економічного простору. В рамках простору, який формується на основі поглиблення регіональної та розвитку континентальної та трансконтинентальної інтеграції, відбувається об'єднання країн та регіонів із взаємною інтенсивною інтеграцією. Цілком логічним, що формування континентальних та трансконтинентальних напрямів регіональної інтеграції відбувається на основі найбільш потужних на сьогоднішній день регіональних моделей інтеграції: європейської, північноамериканської та азійсько-тихоокеанської.

В розвитку трансконтинентальних процесів регіональної інтеграції, спрямованих на укладання відповідних угод про створення зон вільної торгівлі, можна спостерігати як певні переваги, так і певні загрози, коли переговорний процес розвивається на багатосторонній основі, тобто хоча б одна сторона переговорного процесу виступає у вигляді інтеграційного об'єднання. З одного боку, успішне просування переговорного процесу (як приклад, EU-країни Центральної Америки) сприяє розвитку трансконтинентальних потоків товарів, послуг, інвестицій між двома крупними ринками, що представлено певними групами країн, що в кінцевому результаті стимулює подальший розвиток та поглиблення регіональної інтеграції. З іншого боку, недостатній рівень взаємодії країн-партнерів в межах інтеграційного об'єднання ускладнює переговорний процес, оскільки процес координації і погодження дуже ускладнюється (EU-ASEAN, EU-MERCOSUR), тому, як результат, більш потужне інтеграційне об'єднання починає ініціювання двостороннього переговорного процесу (EU-Сінгапур, EU-Колумбія і т.п.)

Поглиблення та розширення інтеграції відрізняються за різними аспектами та функціональними сферами. Поглиблення інтеграції відноситься до розширення різних аспектів і функціональних сфер і характеризується: збільшенням обміну товарами та послугами через скорочення тарифів та нетарифних бар'єрів, що призводить до збільшення експортно-імпорتنих потоків; збільшенням потоків короткострокового фінансового капіталу через покращення інвестиційних можливостей; розширенням потоків довгострокового капіталу у вигляді прямих і портфельних іноземних інвестицій через пом'якшення нормативних вимог по відношенню до іноземних власників; зростанням трудової міграції населення через спрощення візового режиму, механізму переказів; розширенням інтегрованої діяльності транснаціональних корпорацій через використання механізму аутсорсингу, розвиток транспортної та комунікативної інфраструктури; збільшення технологічного обміну через розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку нормативних вимог відносно захисту прав інтелектуальної власності. В свою чергу, розширення інтеграції за своєю суттю охоплює зазначені елементи поглиблення інтеграції із залученням нових країн, що включає: повне розширення (розвиток континентального напрямку регіональної інтеграції); подальше розширення існуючого інтеграційного об'єднання через залучення, в тому числі трансконтинентального характеру, нових членів інтеграційного об'єднання (як окремих країн, так і вже існуючих регіональних інтеграційних об'єднань). З огляду на це, розвиток континентальних та трансконтинентальних напрямків регіональної інтеграції, її поглиблення та розширення є взаємодоповнюючими напрямками розвитку регіоналізації світової економіки в умовах глобальної інтеграції.

Сьогодні в світі не існує єдиної універсальної моделі регіональної торговельної угоди, тому кожна країна або інтеграційне об'єднання застосовують в більшості випадків комплексний підхід до використання можливостей інтеграційних угод, які спрямовані на розширення доступу на нові ринки, збільшення інвестиційних можливостей, зменшення трансакційних витрат через усунення митних зборів та обмежень, встановлення єдиних технічних норм і вимог, захисту інтелектуальних прав, встановленню єдиної конкурентної політики, прозорості механізму державного регулювання. Такий комплексний підхід в цілому сприяє поглибленню інтеграційної взаємодії з країнами-партнерами і створенню передбачуваних політичних умов, які впливають на розвиток торговельно-економічної співпраці зі всіма регіонами в рамках певного міждержавного економічного простору, а від так поширенню континентального і трансконтинентального інтеграційного співробітництва.

В основі розвитку міжнародної економічної інтеграції країн знаходиться рівень економічного й технічного розвитку держав, їх економічна взаємозалежність [4-5,9]. Саме досягнення відповідного рівня інтеграційної зрілості може забезпечити реальна інтеграція певної групи країн.

На основі дослідження особливостей залучення до процесів міжнародної регіоналізації країн світової економіки [2] зроблено висновок, що для країн з розвинутою ринковою економікою розвиток інтеграційної взаємодії розглядається як певна функція від вже досягнутого рівня розвитку, а для країн, що розвиваються, та з перехідною економікою, інтеграція використовується як засіб покращення соціально-економічного становища. Високо розвинуті країни, які мають високий рівень взаємодоповнення національних економік, характеризуються найбільшими можливостями до реального інтегрування, оскільки вони мають високий рівень розвитку обробної промисловості, який забезпечує значну диверсифікацію та інтенсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків країн, а від так – конкурентний механізм в цих країнах має не руйнівний, а стимулюючий характер. Відсутність зазначених характеристик у країн з низьким рівнем соціально-економічного розвитку і які ще не досягли високого рівня інтеграційної зрілості, можливості до реального інтегрування є суттєво меншими, а від так, між ними міжнародних торгово-економічних блоків є досить проблематичним.

Адаптація будь-якого суб'єкта господарювання до сучасних умов розвитку світового господарства, потребує застосування особливих інструментів та прийомів управління бізнесом. В процесі аналізу результатів досліджень стратегій розвитку бізнесу, які представлено в [7] виділено характерні риси зазначених стратегій: зорієнтованість на ринок; кооперація зусиль для досягнення встановлених цілей; творчий характер; координуючий характер, логічність, чітка спрямованість на забезпечення конкурентних переваг; практична спрямованість, масштабність та орієнтованість на довгострокову перспективу; інтеграційний характер; комплексність; багаторівневість; відсутність кінцевої визначеності; складність. В результаті проведеного дослідження обґрунтовано роль стратегічної інтеграції підприємств як нової парадигми організаційного розвитку. Базуючись на триєдиному підході до визначення категорії «інтеграція» (інтеграція як ціле, інтеграція як процес, інтеграція як результат), розроблено агреговану типологію концептуальних підходів до інтеграції господарських процесів. Можливості інтеграції господарських структур слід застосовувати таким чином, щоб, з одного боку, повністю реалізувати їх стратегічний потенціал, а з іншого – досягти збалансованих максимальних економічних і технологічних результатів взаємодії в рамках промислових комплексів. В сучасних умовах стратегічна взаємодія фірм є складним процесом формування й коригування взаємних очікувань, який неможливо формалізувати на основі традиційних кількісних методів. З точки зору економічної системи інтеграцію слід розглядати як об'єднання економічних суб'єктів і розширення зв'язків між ними або як динамічний процес ліквідації дискримінації, створення сприятливих умов для одного з дійсних економічних діяльності й поглиблення взаємодії з метою більш повного використання ексклюзивних конкурентних переваг та отримання синергетичного

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

эффекту. За таких умов стратегічна інтеграція розглядається як відносини між підприємствами, що базуються на довгостроковій спільності інтересів.

Країни світу обирають власну стратегію участі у процесах регіональної інтеграції в залежності від тих завдань, які визначаються їхнім рівнем соціально-економічного розвитку, наявним потенціалом, характером розвитку зовнішніх відносин тощо. Глобальна економічна інтеграція буде й далі прискорюватися шляхом зростання торгівлі і потоків капіталу, поглиблення фінансової інтеграції, революційних змін в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, транспорту і зв'язку, що створює безпрецедентні можливості для зростання і розвитку. Посилення економічної сили основних регіональних інтеграційних блоків, розширення сфери їх впливу формують нові ознаки глобальної регіоналізації світової економіки. Визнаючи і враховуючи ці глобальні зміни, компанії окрім розширення інноваційної діяльності, будуть й надалі стрімко розвивати глобальні та регіональні виробничі мережі, до яких активно залучаються нові регіони і країни.

ДЖЕРЕЛА:

1. Білорус О.Г. Глобальні трансформації та стратегії розвитку: монографія / Білорус О. Г. [та ін.]. – К.: ВІПОЛ, 1998. – 415 с.
2. Булатова О.В. Регіональна складова глобальних інтеграційних процесів: монографія/ О.Булатова. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 386с.
3. Загашвили В. Государство на новом этапе экономической глобализации// Мировая экономика и международные отношения – 2009. – №5. – С.43-51.
4. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: монографія / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204с.
5. Пахомов Ю.Н. Пути и перепутья современной цивилизации: монографія / Ю.Н. Пахомов, С.Б. Крымский, Ю.В. Павленко. – К.: Международный деловой центр, 1998. – 226с.
6. Солоницкий А. Мировое хозяйство: характер разнородности и задачи интеграции // Мировая экономика и международные отношения. – 1991. – №2. – С. 60–70.
7. Чентуков Ю.І.Стратегії інтеграції купних промислових комплексів в умовах глобалізації: монографія/ Ю.І.Чентуков. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – 294с.
8. Шифф Морис, Уинтерс Л.Алан – Региональная интеграция и развитие: монография / Морис Шифф, Л.Алан Уинтерс ; Пер.с англ.;Всемирный банк. – М.:Издательство «Весь мир», 2005. – 376с.
9. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ: монография/ Ю.В.Шишков. – М.: III тысячелетие, 2001. – 478с.
10. Шишков Ю. Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимодополнение? / Ю.Шишков // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. - №8. – С.3-20.
11. Эльянов А. Глобализация и догоняющее развитие// Мировая экономика и международные отношения – 2004. - №1. – С.3-16.
12. World Trade Report 2011. The WTO and preferential trade agreements: from co-existence to coherence [Electronic resource]. – Geneva: WTO Publications, 2011. – 251p.

РЕЗЮМЕ

У статті розглянуто розвиток глобальної та регіональної економічної інтеграції в сучасних умовах.

Ключові слова: глобальна інтеграція, регіональна інтеграція, регіоналізація, регіональні торговельні угоди

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается развитие глобальной и региональной экономической интеграции в современных условиях.

Ключевые слова: глобальная интеграция, региональная интеграция, регионализация, региональные торговые соглашения

SUMMARY

The article dwells on development of the global and regional economic integration in the modern world.

Key words: global integration, regional integration, regionalization, regional trade agreements

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ РЫНКА ЗЕМЛИ

Черниченко Г.А., д. э. н., профессор, декан экономического факультета ДонНУ,

Черноivanова Е.Н., к. э. н., доцент кафедры Развития и размещения производительных сил, экономического факультета ДонНУ

Рыночная трансформация Украины охватывает все сферы экономической жизни, но в различных отраслях экономики транзитивные процессы проходят не одинаково. В промышленности рыночные преобразования происходят гораздо быстрее, чем в сельском хозяйстве. Формирование полноценного рынка сельскохозяйственных (с/х) земель – важнейший элемент реформ, необходимых для повышения производительности с/х производства, сохранения плодородия земель и эффективного развития всей национальной экономики.

С момента принятия Земельного кодекса в Украине не прекращаются дискуссии между различными политическими и экономическими группировками, учеными и хозяйственниками по поводу целесообразности отмены моратория на куплю-продажу земель с/х назначения. Противники моратория считают, что он нарушил конституционные права крестьян распоряжаться своей собственностью, сделал невозможным получение банковского кредита под залог земли, а их оппоненты считают, что купля-продажа земли будет иметь непредсказуемые социально-экономические последствия, приведет к углублению социального неравенства и прочее. Выступая в Верховной Раде Украины с ежегодным посланием о внутренней и внешней политике страны Президент Янукович заявил, что мораторий на продажу с/х земель тормозит развитие отечественного сельского хозяйства и не позволяет создать эффективные с/х предприятия на основе концентрации земельной собственности. По мнению президента, меры по внедрению цивилизованного с/х рынка земли нужно начинать первоочередно и безотлагательно.

Проблему приватизации с/х земли исследовали: Е.Авраменко, В.Амбросов, А.Даниленко, Г.Мазнев, А.Малиенко М.Павлишенко, С.Филенко, П.Савлук, С.Юргевич, В.Юрчишин и многие другие.

Целью данной статьи является определение основных проблем и противоречий, возникающих в процессе приватизации с/х земли физическими лицами, возможные социально-экономические последствия этой приватизации.

Украинская земля - самый ценный источник благосостояния нашего народа. Земли с/х назначения занимают 71% территории Украины, из которых более 54% – пахотные земли. Обеспеченность пашней довольно высока и составляет от 0,15 га на одного жителя в Закарпатье, до 1,3 – 1,5 га в Николаевской, Херсонской и Кировоградской областях, а в среднем по Украине – 0,78 га (для сравнения: в Великобритании – 0,12 га, в Германии – 0,21 га, в среднем по Европе – 0,26 га, в мире – 0,29 га). При этом важно отметить, что площадь с/х угодий за последние 25 лет сократилась на 5,4 млн. га, а пашни – на 1,3 млн. га. За период с 2006 по 2011 гг. наметилась тенденция стабильного снижения площади с/х земель (за шесть лет произошло уменьшение на 150,8 тыс. га) и роста площадей лесов, застроенных земель (под застройку населенных пунктов и промышленных предприятий), открытых заболоченных и покрытых поверхностными водами, а также непригодных земель [1]. По данным на 2011 г. 16% всех черноземов мира расположены на территории Украины, при том, что площадь страны занимает всего лишь 0,5% суши Земного шара. Правда, еще 20 лет назад около 25% всех черноземов мира были